

A nonprofit (közhasznú) gazdasági társaságok szerepe a magyar nonprofit szektorban

A tartalomból

- 1 Szervezetszám, tevékenységi szerkezet
- 1 Foglalkoztatottak
- 2 Anyagi erőforrások, bevételek

A magyar nonprofit szektor keveset vizsgált szervezettípusai közé tartoznak a hazai viszonylatban példátlanul gyors és számottevő gazdasági fejlődést felmutató közhasznú társaságok és az ezek jogutód szervezeteinek tekinthető nonprofit gazdasági társaságok. Megalapításuk és működésük az elmúlt másfél évtizedben nagymértékben megváltoztatta a szektor humán- és anyagi erőforrásainak

eloszlását, egyúttal egyre markánsabb határvonalat húzott a szektorba tartozó civil (magánalapítványok és egyesületek) és nem civil jellegű szervezetek közé.

Szervezetszám, tevékenységi szerkezet

2010-ben a 64 987 magyar nonprofit szervezet 4 százaléka (2456 szervezet) működött nonprofit gazdasági társaságként. A nonprofit vállalkozások alapvetően a hazai szolgáltatási szektorban aktív szereplők, a kedvezőbb működési feltételek és a rugalmasabb gazdálkodási lehetőségek kihasználása érdekében számos korábbi nagy állami és önkormányzati intézmény alakult át nonprofit gazdasági társasággá.¹ A más jogi formában működő nonprofitokkal összehasonlítva lényegesen nagyobb az arányuk a gazdaság- és településfejlesztéssel összefüggő tevékenységi területeken, de viszonylag sok társaság van az oktatási, a kulturális és a szociális szférában is.

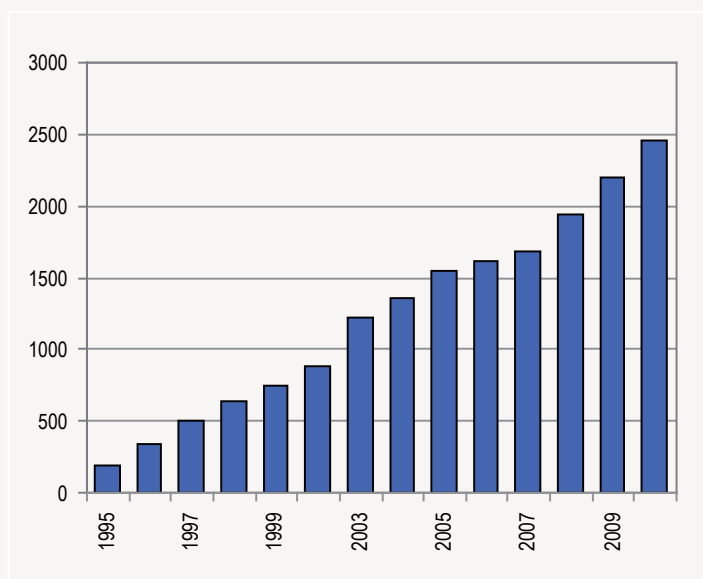
Szervezettörténeti háttér

A nonprofit gazdasági társaságok jogelődjének tekinthető ún. közhasznú társaságok a Polgári Törvénykönyvet módosító 1993. évi XCII. törvény alapján jöttek létre. A jogszabály hatályba lépését követően három új nonprofit jogi forma került be a Polgári Törvénykönyvbe: a közalapítvány, a köztestület és a közhasznú társaság. Az új szervezeti formák szektorbeli bővítése során a törvényalkotókat több cél is motiválta. Egyrészt úgy gondolták, hogy az új szervezeti formák közvetítő szerepet töltenek majd be a civil társadalom és az állam, illetve a magánszféra között, másrészt feltételezték, hogy létrehozataluk révén a szűkülő állami erőforrások ellenére is kedvezőbb lehetőségek nyílnak a közfeladatok magasabb színvonalú ellátására és a nonprofit formában végzett szolgáltatások bővítésére. Az elmúlt évtized tapasztalatai alapján a szektor egészére nem a közalapítványok és köztestületek, hanem a közhasznú társaságok és a nonprofit gazdasági társaságok működése volt nagy hatással. Utóbbiak olyan, közhasznú tevékenységet rendszeresen végző jogi személyek, amelyeknél a profitorientált vállalkozásokhoz hasonló cégszerű működés jellemző, a nonprofit jelleg (pl. nyereségosztás tilalma, üzletszerű gazdasági tevékenység csak kiegészítő jelleggel végezhető) is jelen van, de a civil szervezetek egyik fontos kritériuma (az önkéntesség és öntevékenység) jellemzően már hiányzik. Szektoron belüli és azon kívüli kiemelkedő sikerességüket nagyrészt annak köszönhetik, hogy más költségvetési, piaci és a civil nonprofit szereplőkkel összehasonlítva komoly helyzeti előnyben voltak, illetve vannak a szolgáltatások piacán, és a fennmaradásukhoz szükséges anyagi forrásokhoz is könnyebben hozzájutnak. A nonprofit szektorban játszott szerepük azért ellentmondásos, mert jelentős részüket állami, önkormányzati szervek alapították és működésük is nagymértékben függ a tőlük kapott támogatásoktól. A 2006. évi IV., a gazdasági társaságokról szóló törvény alapján 2007. július 1-je óta közhasznú társaságot már nem lehet alapítani, a létezők pedig 2009-ig társasági szerződésük módosításával nonprofit korlátolt felelősségű társaságként működhetnek tovább, más nonprofit gazdasági társasággá alakulhattak át, vagy jogutód nélkül megszűntek. A nonprofit gazdasági társaság nem önálló cégforma, a jelenleg létező gazdasági társaságok (pl. közkereseti társaság, betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság és részvénytársaság) egyaránt működhetnek nonprofit gazdasági társaságként, ugyanakkor a társaság nonprofit jellegét a cég nevében fel kell tüntetni.

¹ Nonprofit gazdasági társaságként működik például a Madách Színház Nonprofit Kft., a Főkefe Nonprofit Kft., a Magyar Közút Nonprofit Zrt., a Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. és a Vas Megyei Markusovszky Kórház Nonprofit Zrt.

A közhasznú és a nonprofit gazdasági társaságok száma

1. ábra **Foglalkoztatottak**

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

1. tábla

A nonprofit szervezetek száma és megoszlása tevékenységcsoportok szerint, 2010

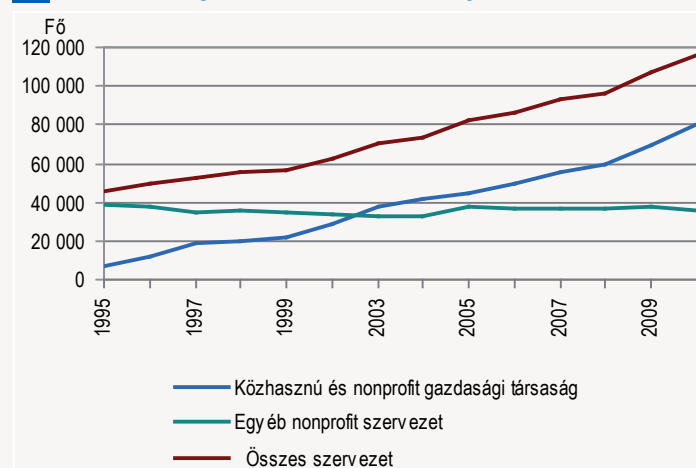
Tevékenységcsoport	Szervezetszám		Megoszlás, %	
	nonprofit gazdasági társaság	egyéb nonprofit szervezet	nonprofit gazdasági társaság	egyéb nonprofit szervezet
Kultúra	345	7 806	14,0	12,5
Vallással kapcsolatos tevékenység	–	1 484	–	2,4
Sport	–	7 526	–	12,0
Szabadidő, hobbi	111	11 019	4,5	17,6
Oktatás	391	8 363	15,9	13,4
Kutatás	109	1 218	4,4	1,9
Egészségügy	183	2 886	7,5	4,6
Szociális ellátás	211	5 538	8,6	8,9
Polgárvédelem, tűzoltás	–	913	–	1,5
Környezetvédelem	84	1 684	3,4	2,7
Településfejlesztés, lakásügy	310	3 707	12,6	5,9
Gazdaságfejlesztés, munkaügy	702	1 061	28,6	1,7
Jogvédelem	–	887	–	1,4
Közbiztonság védelme	10	2 288	0,4	3,7
Többcélú adományosztatás, nonprofit szöv.	–	784	–	1,3
Nemzetközi kapcsolatok	–	808	–	1,3
Szakmai, gazdasági érdekképviselet	–	4 011	–	6,4
Politika	–	548	–	0,9
Összesen	2 456	62 531	100,0	100,0

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

A hazai nonprofit szektor egyik fontos sajátossága, hogy a fizetett alkalmazottak rendkívül nagymértékben koncentrálnak a nonprofit gazdasági társaságoknál. Az 1990-es évek közepéig a legtöbb munkavállalót még a civil jellegű szervezetek alkalmazták, de a közhasznú és a nonprofit gazdasági társaságok létrejöttét követően gyorsan átalakult a szektor foglalkoztatási szerkezete. A nonprofit vállalkozásoknál dolgozók száma évről évre nőtt, az elmúlt évtizedben e szervezetek voltak és várhatóan a jövőben is ők lesznek a szektor legnagyobb munkaadói. 2010-ben a hazai nonprofitoknál összesen 116 ezer ún. számított² főállású foglalkoztatott dolgozott, 69 százalékukat a nonprofit gazdasági társaságok alkalmazták.

2. ábra

A számított foglalkoztatottak száma a nonprofit szektorban

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

2000 és 2010 között a fizetett alkalmazottak létszáma a teljes nonprofit szektorban 53 ezer, ezen belül a közhasznú, illetve nonprofit gazdasági társaságoknál 51 ezer (!) fővel nőtt. A foglalkoztatotti létszám szektorbeli növekedése ezért jellemzően nem a szektor összes szervezettípusának kedvezőbb munkaadói pozíciójával függ össze, hanem azzal, hogy a nonprofit vállalkozásokban gyors ütemben és folyamatosan emelkedett a fizetett munkavállalók száma, ami a szektor egészére is kedvező hatást gyakorolt.

2. tábla

A nonprofit szervezetek ún. számított főállású foglalkoztatottjainak száma

Jogi forma	Főállású foglalkoztatottak száma, fő		Különbség (2010–2000)	2000=100,0%
	2000	2010		
Alapítvány	10 928	12 628	1 700	115,6
Közalapítvány	1 276	1 276	0	100,0
Egyesület	14 032	15 494	1 461	110,4
Egyesülés	–	213	213	..
Köztestület	1 380	1 544	164	111,9
Szakszervezet, munkavállalói érdekképviselet	1 084	551	-533	50,8
Szakmai, munkáltatói érdekképviselet	2 639	1 833	-806	69,5
Közhasznú, nonprofit gazdasági társaság	28 801	80 219	51 418	278,5
Nonprofit intézmény	2 382	2 095	-287	88,0
Összesen	62 522	115 853	53 330	185,3

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

2 A nemzetközi összehasonlításoknál használt ún. számított főállású foglalkoztatotti létszám képzése úgy történik, hogy a főállású teljes munkaidőben foglalkoztatottak számához hozzáadják a főállású részmunkaidőben dolgozók számának felét valamint a nem főállású munkavállalók számának egytizedét.

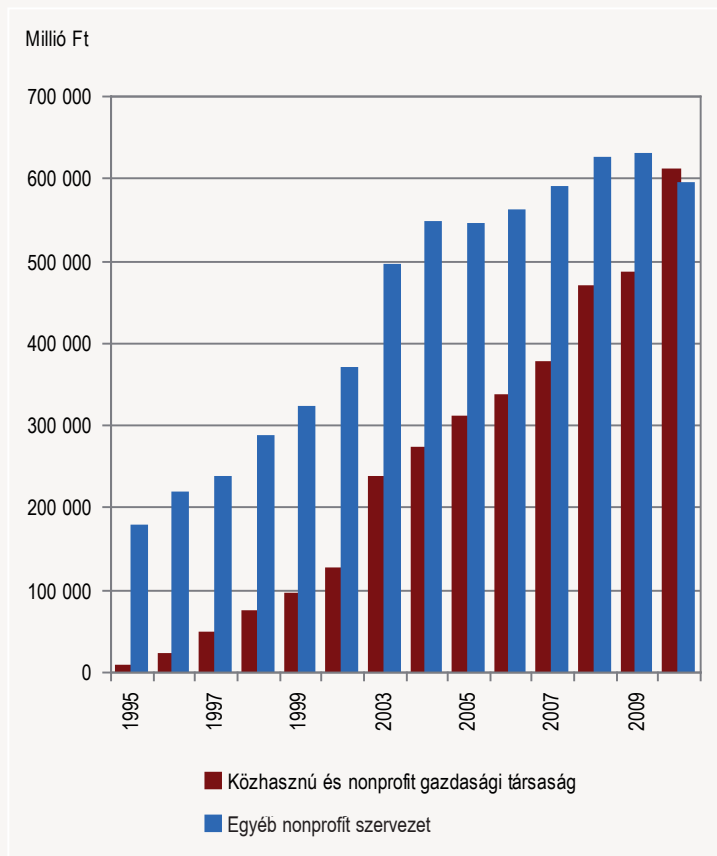
Anyagi erőforrások, bevételek

A szervezetek kevesebb mint 5 százalékát képviselő közhasznú és nonprofit gazdasági társaságoknak meghatározó szerepük volt a szektor bevételi szerkezetének átalakulásában is. 1995 és 2010 között a szektor összes bevétele 186 milliárd forintról 1202 milliárd forintra nőtt, miközben a közhasznú és nonprofit gazdasági társaságok esetében a bevétel növekedés összege 601 milliárd (!) forint volt. A 2000-es évek legelején az összes bevétel egynegyede, az évtized végén már több mint a fele náluk összpontosult.

Az elmúlt másfél évtized alatt kicserélődtek a szektor bevételeinek meghatározó hányadát kitermelő szervezetek: a civil jellegű szervezetek súlya számottevően csökkent, a nonprofit vállalkozásoké viszont egyre meghatározóbbá vált a szektor gazdasági fejlődésében. Ezért a foglalkoztatási helyzethez hasonlóan a nonprofit szektor gazdasági megerősödése az elmúlt évtizedben nem a civil jellegű szervezetek erőforrásainak számottevő gyarapodásával, sokkal inkább a nonprofit vállalkozásoknál koncentrálódó állami támogatásokkal, a náluk realizálódó alap- és gazdálkodási bevételek egyre nagyobb hányadával, összességében e szervezetek átlagosnál lényegesen nagyobb növekedési mutatóival magyarázható.

3. ábra

A közhasznú és a nonprofit gazdasági társaságok, valamint a többi nonprofit szervezet bevételének összege

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

A nonprofit vállalkozások kiemelkedő jelentősége a bevételi szerkezet átalakulásában még markánsabban kimutatható, amennyiben jogi formák szerint vizsgáljuk meg a bevételek alakulását. 2000 és 2010 között a szektor teljes bevétel növekedésének 68 százaléka e szervezettípusok forrásainak növekedéséből származott. Tíz év alatt a bevételük közel ötszörösére nőtt, miközben a többi nonprofit szervezetnél a növekedés mértéke az átlagosnál kisebb volt.

3. tábla

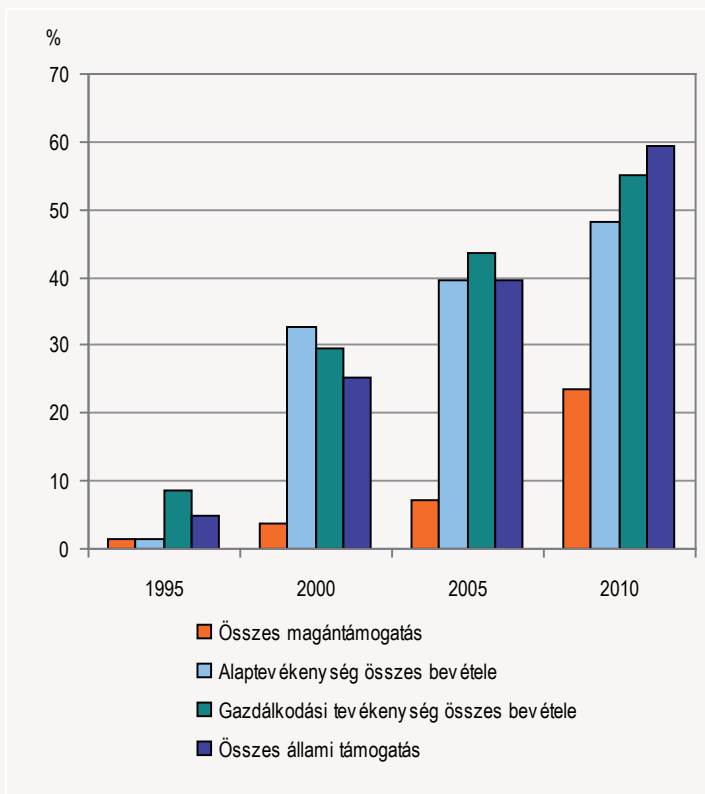
A nonprofit szervezetek összes bevétele jogi formák szerint

Jogi forma	Összeg, ezer Ft		Különbség (2010–2000)	2000=100,0%
	2000	2010		
Alapítvány	133 311,2	195 381,7	62 070,5	146,6
Közalapítvány	54 367,5	55 528,2	1 160,7	102,1
Egyesület	104 716,6	227 638,7	122 922,1	217,4
Egyesülés	0	6 534,9	6 534,9	
Köztestület	15 540,4	24 458,3	8 917,9	157,4
Szakszervezet, munkavállalói érdekképviselet	8 679,3	13 136,1	4 456,8	151,3
Szakmai, munkáltatói érdekképviselet	46 635,5	56 378,7	9 743,2	120,9
Közhasznú, nonprofit gazdasági társaság	125 721,9	609 649,8	483 927,9	484,9
Nonprofit intézmény	6 565,6	13 548,6	6 983,0	206,4
Összesen	495 538,0	1 202 255,0	706 717,0	242,6

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

4. ábra

A közhasznú és a nonprofit gazdasági társaságok részesedése a főbb bevételi forrásokból

Forrás: KSH, nonprofit adatfelvételek.

A fejlett és erős civil és nonprofit szektorral rendelkező országokban a nem profitorientált szervezetek aktív szerepet vállalnak a társadalmi szolgáltatások biztosításában, a helyi és központi kormányzatok velük együttműködve igyekeznek kielégíteni a lakossági szükségleteket. A magyarországi nonprofit szervezetek helyzete e szempontból átmenetinek nevezhető: a nonprofit formában működő szervezetek már hosszabb ideje jelen vannak a szolgáltatási piacon, ugyanakkor az állami, önkormányzati, illetve a civil és nonprofit szervezetek közötti intézmé-

nyesült kooperáció nem általános gyakorlat, az állami és önkormányzati intézmények által létrehozott nonprofit gazdasági társaságok pedig nagymértékben függenek az alapítóiktól kapott rendszeres támogatásoktól. Hazánkban az elmúlt 10 évben a nonprofit szektor egészének gazdasági mutatói és a nonprofit (közhasznú) gazdasági társaságok teljesítménye közötti kapcsolat egyre szorosabbá vált, a bevételi források és a foglalkoztatotti létszám bővülése alapvetően e szervezettípusok évről évre növekvő teljesítményével magyarázható.

Elérhetőségek:

Tájékoztatási főosztály

janos.bocz@ksh.hu Telefon: (+36-1) 345-6504

[Információs szolgálat](#), Telefon: (+36-1) 345-6789

További információk, adatok (linkek):

www.ksh.hu